

Урок-тренінг на тему:
**«Людина. Особистість.
Громадянин»**

Перший урок. Конспект

Мета і завдання: усвідомлення учнями унікальності сутності природи людини; розвиток навичок самопізнання; виховання поваги до себе, до інших людей; формування активної громадянської позиції.

Обладнання: аркуші А1, А4, маркери, фломастери, кольорові клейкі аркуші (стікери).

I. Вступ

Людина... Хто вона така? На перший погляд, це питання зовсім просте. Хто ж не знає, хто така людина? Адже на рівні здорового глузду кожен із нас впевнено виділяє людину з оточуючого середовища, її відмінність від інших істот здається цілком очевидною. Але в тому й річ, що те, що здається нам найбільш знайомим, насправді є і найбільш складним, як тільки ми робимо спробу заглянути у глибину його сутності.

Людина - унікальне творіння Всесвіту. Вона важкодоступна для вивчення, незбагненна, загадкова. Ні сучасна наука, ні філософія, ні релігія не можуть сповна розкрити сутність людини. Називаючи ті чи інші якості людини, філософи шукають серед них визначальні, принципово важливі, зокрема: людина є політична істота (Аристотель); це мисляча істота (Р. Декарт); людина - це істота, яка виробляє знаряддя праці (Б. Франклін); людина розумна (Homo sapiens) (К. Лінней); це єдина істота, яка знає, що вона є (К. Ясперс); людина актор, тобто яка грає (Хейзінг).

Ці визначення, як і інші, тут не названі, склалися поступово, залежно від того, як розкривалися творчі можливості людини в процесі її еволюції. І доки існує людство, триватимуть пошуки людиною відповіді на питання - хто ж вона є. І будь-яке його вирішення залишатиметься таким же незавершеним, як і історія людства, проблемою, тому що кожна людина дає ці визначення сама собі. Отже, філософську програму осягнення людини можна афористично визначити словами Сократа: «пізнай самого себе».

Цим та іншим питанням буде присвячено наш тренінг.

II. Актуалізація опорних знань учнів

1. Вправа-знайомство «Мій герб».

Мета: познайомити учасників, розвивати в учасників навички самопредставлення, формувати позитивну самооцінку.

Хід вправи

Педагог-тренер з'ясовує з учасниками, що таке герб, що на ньому може бути зображено, якої він може бути форми, кольору і т.д.

Герб (пол., від нім. Erbe, спадщина) - знак держави, міста чи роду.

Далі педагог-тренер роздає кожному учаснику аркуш паперу формату А4, різнокольорові фломастери. Учасникам пропонується придумати і намалювати свій власний герб, в якому потрібно представити своє ім'я (його значення чи

походження, чому так назвали), свій образ, життєве кредо, свою сім'ю, її традиції тощо).

На виконання завдання дається 10 хвилин. Далі педагог-тренер пропонує кожному презентувати свій герб. Після цього учасники прикріплюють свої роботи на плакат «Наша група».

Педагог-тренер також бере участь у вправі і створює свій герб.

2. Прийняття правил роботи групи. Вправа «Давайте дружити».

Мета: навчити учасників розробляти та приймати правила роботи групи, формувати відповідальне ставлення до власної поведінки.

Хід вправи

На початку вправи педагог-тренер пропонує обговорити:

- Чому правила є важливими у житті людини і суспільства?

Правила і закони допомагають регулювати взаємовідносини людей у будь-якій сфері людської діяльності. Для того щоб група працювала продуктивно, щоб кожен з вас почувався комфортно і міг діяти ефективно, нам потрібно прийняти правила групи - закони, згідно з якими буде жити і працювати група протягом тренінгу.

Перший етап. Педагог-тренер роздає кожному учаснику кілька маленьких клейких аркушів (стікерів) і просить написати одну чи декілька умов співпраці (кожну на окремому стікері), потрібних саме йому для ефективної роботи, дружньої атмосфери в групі.

Другий етап. Далі педагог-тренер об'єднує учасників у три підгрупи і пропонує скласти невеликий список побажань (не більше п'яти) до групи, які б відповідали на запитання:

- Якими мають бути учасники групи, як поводитися, що робити, а чого - ні для того, щоб можна було створити атмосферу дружби?

Після цього в загальному колі кожна підгрупа виносить на обговорення одну зі своїх пропозицій. І тільки після того, як вся група прийме правило, педагог-тренер записує його на плакат «Правила нашої групи». Далі по колу обговорюються всі інші пропозиції підгруп.

Під час обговорення пропозицій учасники інших підгруп можуть доповнювати їх і уточнювати. Бажано, щоб група прийняла 6-8 правил.

Орієнтовними правилами можуть бути такі:

- Висловлюватися лаконічно.
- Бути активними.
- Поважати думку іншого.
- Бути веселими, посміхатися.
- Бути чесними, об'єктивними, відкритими.
- Бути дружніми і толерантними.

До уваги педагога-тренера!

Під час запису правил на плакат «Наші правила» педагогу-тренеру можна розділити його на три частини - права, обов'язки, заборони (можливо, це буде умовний розділ).

Важливо звернути увагу учасників (і по можливості робити це під час записування на плакат) на те, що деякі заборони можна переформулювати у бажані норми поведінки. Наприклад, не називати один одного по прізвищах та прізвиськах, а звертатися один до одного по імені.

3. Очікування учасників.

Мета: навчити учасників визначати власні очікування і визначати мету заняття.

Хід вправи

Педагог-тренер звертається до учасників:

- Сьогодні на занятті мова піде про людину, що вона собою являє, у чому полягає феномен її природи. Спробуємо розібратися, чому існують поняття «людина», «індивід», «індивідуальність», «особистість», «особа», «громадянин». А також спробуємо пізнати самого себе; з'ясувати як особистісні риси впливають на наше життя, поведінку, ставлення до себе, до своєї сім'ї та до своєї Батьківщини.

Далі педагог-тренер пропонує визначити, що кожен з учасників очікує отримати від заняття, і записати це на маленьких кольорових клейких аркушах (стікерах). Після цього учасники по колу зачитують свої записи і прикріплюють їх на плакат «Наші очікування» із зображенням сонця, а саме в його центр.

4. Мозковий штурм «Що таке Людина?»

Мета: визначити поняття «людина», «індивід», «організм», «індивідуальність», «Я».

Хід вправи

Педагог-тренер запитує учасників:

- Як на вашу думку, що таке людина?
- Які поняття включає це слово?

Усі висловлені пропозиції записуються на фліп-чарті і педагог-тренер підсумовує відповіді учнів:

Людина - це «індивід», «організм», «індивідуальність», «Я». Усі ці поняття стосуються кожної людини. Спробуємо розібратися спочатку з поняттями «індивід», «організм», «індивідуальність» і «Я».

На наступному етапі педагог-тренер об'єднує учасників у чотири підгрупи, кожна з яких отримує ватман, де записано одне з понять: «індивід», «організм», «індивідуальність», «Я», а також конверт із картками, що містять написи (голова, голос, вага, завоювання симпатій, зовнішність, зріст, ноги, почерк, приналежність до роду людського, руки, реальне уявлення про себе, самоповага, серце, система кровообігу, система травлення, хода, якою хоче бути, якою хоче здаватися оточуючим, homo sapiens).

Далі педагог-тренер пропонує кожній групі вибрати і приклеїти на ватмані картки, які підходять до данного поняття, розкривають його суть. Після закінчення роботи

представник із кожної групи (спікер) робить презентацію плаката, пояснюючи, чому обрали саме ці картки.

1 група. Індивід

Homo sapiens, приналежність до роду людського.

2 група. Організм

Голова, руки, ноги, серце, система кровообігу, система травлення.

3 група. Індивідуальність

Зріст, вага, голос, почерк, хода, зовнішність, темперамент, характер.

4 група. «Я»

Реальне уявлення про себе, самоповага, завоювання симпатій, якою хоче бути, якою хоче здаватися оточуючим, саморозвиток, самовдосконалення.

Запитання для обговорення:

- Чи легко було виконувати вам це завдання? Чому?

Під час обговорення запитання педагог-тренер переходить до інформаційного повідомлення.

5. Інформаційне повідомлення.

У нашому житті часто вживають терміни «людина», «особа», «індивід», «індивідуальність», «громадянин». Здавалося б, це схожі поняття, але тільки на перший погляд.

Людина є біосоціальною істотою. Як біологічна істота вона є продуктом біологічної еволюції живих організмів. Біологічні (природні) властивості людини, що характеризують внутрішній - нервово-психічний механізм її організації, є універсальними. У біологічній організації людини, в її природі закладено можливості майбутнього її психічного розвитку. Біологічне в людині виявляється у її статі, віці, складі психіки, психічних властивостях, організації вищої нервової діяльності (розум, пам'ять, мислення, емоції, почуття, характер, темперамент, мотивація, воля).

Особиста природа людини визначилася так, що людина живе в суспільстві і, отже, є соціальною істотою, пов'язана з громадським життям, усвідомлює свою роль у ньому. Суспільство слугує середовищем формування свідомості, мислення, інтелекту, почуттів людини, її мови. Соціальні властивості людини характеризують набутий нею соціальний досвід, ступінь залученості в різноманітні види суспільних відносин. Вимоги суспільства визначають моделі поведінки, критерії оцінки цієї поведінки та ін.

Поняття «людина» у Великому тлумачному словнику сучасної української мови визначається як «суспільні істоти, що являють собою найвищий ступінь розвитку живих організмів, мають свідомість, володіють членороздільною мовою, виробляють і використовують знаряддя праці». Отже, це поняття включає два аспекти: природний та соціальний. Дійсно, людина сприймається, перш за все, як жива істота природи.

Людина - це біологічна категорія, що визначає належність живої істоти до людського роду за певними анатомічними особливостями та фізіологічними функціями.

Основними рисами людини є:

- розвинутість інстинктів, що забезпечує можливість реалізації різних інтересів;
- наявність мови як засобу спілкування та узгодження діяльності людини;
- необхідність спілкування із собі подібними з метою досягнення компромісу інтересів;
- чіткий розподіл праці у людському середовищі, що надає можливість досягти високого ступеня організованості відносин.

Термін «індивід» (від лат. - «неподільний», грец. - «атом») - це неподільна цілісна частка людства, окремий представник біологічного роду *homo sapiens*. Цей термін підкреслює, що людська істота, яка володіє тільки їй властивими природними психічними і фізичними якостями, відрізняється від іншої такої самої істоти. Індивід стає людиною тільки завдяки соціальній наступності в процесі діяльності - освоєння досвіду попередніх поколінь: системи суспільних відносин, матеріальної і духовної культури, знань, традицій. Звідси терміни «людина» й «індивід» є певною мірою взаємозамінними, коли словом «індивід» позначається представник людського світу. У людині, людському індивіди природне (біологічне) й соціальне є невіддільними, але все-таки соціальне відіграє ключову роль і саме воно відображується поняттям «особа».

Особа - це людина як суб'єкт відносин і свідомої діяльності (тобто особа в широкому розумінні слова), котра розвинулася в суспільстві, пройшла етапи соціалізації в усіх аспектах (економічному, політичному, ідеологічному, правовому) та набула здатності чинити свідому, вольову діяльність. Терміном «особа» визначається соціальна якість людського індивіда, залученого в громадські відносини, активність якого виявляється в його життєвій позиції, в усвідомленні свого положення і місця в суспільстві, що розвивається).

Особа - людина, яка має історично зумовлений ступінь розвитку, користується правами, що надаються суспільством, та виконує обов'язки, які ним покладаються.

Саме на соціальний характер категорії «особа» вказують такі риси:

1. Розумність, тобто здатність мислити та приймати осмислені, а не інстинктивні рішення. Ця ознака зумовлює можливість упорядкування процесу спілкування суб'єктів.
2. Свобода, тобто можливість вибору із встановлених суспільством варіантів поведінки саме того, який найповніше відповідає інтересам особи та не порушує прав інших суб'єктів, що і забезпечує можливість усвідомленого ставлення суб'єкта до власної поведінки.
3. Індивідуальність, що виявляється у наявності специфічних рис, які виокремлюють особу з маси собі подібних. Саме це надає можливість реально визначити соціальний стан, професію, вік, місце особи у суспільстві.

4. Відповідальність, що характеризується як можливість передбачати результати своїх дій, керувати ними та самостійно нести відповідальність у разі невиконання обов'язків чи порушення прав інших осіб. Ця риса забезпечує певне співвідношення власної поведінки з інтересами суспільства та її самооцінку відповідно до існуючих стандартів.

Особа формується під впливом двох факторів: 1) індивідуальних вроджених властивостей; 2) соціального середовища, що впливає на людину.

З виникненням держави та владної сфери відносин соціальна категорія «особа» набирає політичного змісту і перетворюється у категорію «громадянин».

Громадянин - це людина, яка має права. Слово «громадянин» уживається в різних значеннях. По-перше, це житель якоїсь країни. По-друге, починаючи з античних часів і до наших днів, це слово має глибший сенс, пов'язаний з правами людини, її свободою і відповідальністю. У Древній Греції бути громадянином міг не кожний, це було почесно. Громадянин мав важливі права як в особистому, так і в політичному житті. Але в нього були і серйозні обов'язки: перш за все дотримуватися законів і захищати Вітчизну.

Громадянин має певні особливості, що надають можливість бути суб'єктом не лише економічних та соціальних, а й політичних відносин.

1. Це особа, яка належить до постійного населення певної держави.
2. Це особа, що користується правами, наданими державою, та виконує обов'язки, покладені на неї.
3. Це особа, котра користується захистом з боку держави, як правовим, так і судовим.
4. Це особа, яка несе законодавчо закріплену відповідальність у разі порушення чи невиконання певних рішень, а також у випадку порушення суб'єктивних прав інших осіб або невиконання власних юридичних обов'язків.

Хто ж такий громадянин сьогодні в нашій країні?

Це людина, що має права і обов'язки, дотримується законів і відповідає за свої вчинки. Кожна людина суспільства повинна мати свою громадянську позицію. А громадянська позиція неможлива без політичної, моральної і правової культури.

Що ж таке особистість? У цьому понятті виражається найголовніше, що притаманне цій людині, - сукупність її внутрішніх якостей як суспільної істоти: що любить, цінує, як ставиться до інших, чи вміє тримати своє слово, самостійна чи піддається впливу чужої волі. Людина і особистість - це синоніми. Людина не обов'язково є особистістю (наприклад новонароджений), але особистість - це завжди людина, і особистістю не може бути ніхто, окрім людини. Особистість неповторна, як і людина. Особистість - це людина як носій свідомості. Особистість - це конкретний індивід з індивідуально виявленими своєрідними розумовими, емоційними, вольовими та фізичними властивостями.

Особистістю не народжуються, а стають у певних суспільних умовах. Людина має докласти певних зусиль, щоб стати цілісною, гармонійною особистістю. Чим більше

людина вміє керувати своїми біологічними потребами, підпорядковувати їх високим прагненням або спрямовувати на досягнення суспільних цілей, тим більше в людині переважає соціальне і тим більш розвиненою вона є.

Якщо людська особа усвідомлює свої якості, свою унікальність, свої вади та переваги, вона стає особистістю - самодіяльною соціальною та інтелектуальною одиницею, набуває ознак індивідуальності.

6. Вправа «Хто я?».

Мета: розвивати здатність учнів до самопізнання та саморозкриття своєї особистості.

Хід вправи

На початку педагог-тренер зазначає:

- У кожній людині є власне уявлення про те, що робить її унікальною, що відрізняє її від інших людей. Спостерігаючи за собою, своїми вчинками, переживаннями, людина часто стикається з їх неоднозначністю, суперечливістю. Вона прагне зрозуміти, що в них істинне, а що ні. Цей пошук відбувається в процесі діалогу. Внутрішній діалог із самим собою або з іншою людиною дає можливість особистості стати на позицію дослідника стосовно самого себе. Це пов'язано з тим, що в процесі діалогу у людини розвивається рефлексія. Рефлексія - процес пізнання людиною самої себе, свого внутрішнього світу, аналіз власних думок та переживань, роздумів про саму себе, усвідомлення того, як сприймають і оцінюють її інші.

Після цього він роздає кожному учаснику аркуш А5 і пропонує намалювати на ньому променисте сонце (10-15 променів). Вздовж намальованих променів сонця кожному учаснику потрібно написати відповіді на запитання «Хто я?».

- Використовуйте для опису себе характеристики, риси, почуття та інтереси, починаючи кожне речення з займенника «Я - ...»

Далі педагог-тренер пропонує кожному коротко презентувати себе.

Запитання для обговорення:

- Чи легко вам було відповідати на це запитання? Чому?
- Що нового про себе ви дізналися?

7. Інформаційне повідомлення.

Пізнання людиною самої себе, таємниць свого життя - один із аспектів її духовного пошуку, що сягає углиб століть. За переказом Платона, сім мудреців Стародавньої Греції, зійшовшись у храмі Аполлона в Дельфах, написали на ньому: «Пізнай самого себе!»

Кожне нове покоління людей прагне не тільки осягнути загальнолюдський зміст проблем суті існування людини, а й творчо вирішити їх згідно з духом свого часу.

Юність - це вік, коли людина робить одне з найважливіших своїх відкриттів - відкриває саму себе. У цих пошуках глибокий зміст: кожен може розкрити свої реальні, досі незнані можливості. Щоб виявити й використати їх, треба знайти себе - тобто вивчити й оцінити. Одразу зауважу, що нікому не дано точно пізнати свої можливості й визначити своє майбутнє, та все ж кожному під силу накреслити

власний шлях створення себе. Кожному слід знати, що він спроможний посилити в собі, а що відкинути, чи хоча б пом'якшити.

8. Вправа «Мої цінності».

Мета: підвести учасників до усвідомлення особистих життєвих цінностей, формувати національну самосвідомість, відповідальне ставлення до власного життя.

Хід вправи

Педагог тренер запитує в учасників:

- Як ви розумієте поняття «життєві цінності»?
- Які «життєві цінності» ви знаєте?

Після усіх відповідей педагог-тренер підсумовує:

- Узагалі цінність - це дуже широке поняття. Цінністю можна назвати і дорогі предмети, і взаємини. Цінності, які важливі для молодих людей, ваших ровесників - це індивідуальні життєві цінності. Однак багато індивідуальних цінностей є і суспільними цінностями, тобто цінуються і в суспільстві, оскільки ми в цьому суспільстві живемо і є його частиною. Основною цінністю будь-якого суспільства є людина. У більшості політичних систем значна роль відводиться саме особистості, її участі в розбудові й розвитку як громадського суспільства, так і держави. Тому основні цінності, які мають панувати у нашому суспільстві, - це свобода, справедливість, солідарність, рівність, демократія.

Після цього педагог-тренер роздає кожному учаснику аркуш А4 та задає запитання:

- Як ви гадаєте, де або в чому зберігають цінності? (наприклад, сейф, скриня, шкатулка, серце, душа тощо). Педагог-тренер пропонує кожному намалювати це на аркуші. Далі треба записати або зобразити перелік власних важливих цінностей.

На наступному етапі учасники презентують свої напрацювання.

Запитання для обговорення:

- Про що ви думали, коли виконували це завдання?
- Подивіться на зображення своїх цінностей. Чи можете ви сказати, які для вас більш важливі, а які менш? Що це за цінності?

9. Інформаційне повідомлення.

Сьогодні ми зіткнулися зі складною темою, яка стосується кожного з нас, тому що в усіх нас є цінності. Ми живемо, і, значить, у нас вже є те, що ми не хочемо втратити. Це і є цінність.

У світі безліч цінностей - матеріальних (речі, гроші, власність...), художніх (твори мистецтва і літератури...), природних (моря, квіти, ландшафти...), власне людських (сміх, краса очей, мужній вчинок...).

Але цінність обов'язково виникає через оцінювання людиною інших людей, суспільства, ідей, предметів культури чи природи. Сама оцінка - це справа розуму людини, її смаку, переваг, симпатій, потреб, цілей, ідеалів тощо.

Необхідно відрізнити цінне, яке просто корисне, вигідне чи потрібне, яке є засобом до чогось іншого від цінності у своєму вищому, специфічно людському сенсі слова.

У чому ця відмінність? Цінність-користь завжди можна виміряти і відповідно

компенсувати іншою цінністю, але будь-яка вища цінність по-своєму абсолютна і втрата її непоправна; така цінність - те, що часто називають «безцінним». Не можна визначити її ціну або грошову вартість. Саме це мав на увазі англійський письменник і драматург Оскар Уайльд у своєму відомому афоризмі: «Цинік знає всьому ціну, але не знає цінностей».

Цінності відіграють визначальну роль у житті людей. Вони виконують функції орієнтирів, утворюють складний світ смислів і символів, становлять основу індивідуальних або колективних суджень і вчинків.

Як ми сьогодні зрозуміли, цінності бувають різними: моральні, наукові, естетичні, юридичні, філософські, релігійні, соціальні, політичні, економічні, фінансові, екологічні та інші. Загалом їх поділяють на матеріальні і духовні, особисті та колективні.

Цінності формуються протягом усього нашого життя - це своєрідний фундамент, на якому ми стоїмо і живемо. Саме тому сьогодні, як ніколи на перше місце стають духовні цінності.

З давніх часів наші пращури склали символічну систему духовних цінностей, яка передавалася від покоління до покоління. З часом вона змінювалася, доповнювалася, але головними завжди залишаються людська доброта, порядність, почуття гідності, любов до рідної землі та її народу, працелюбність, лагідне піклування про малих та старих, протистояння злу. Усе це ті якості, які людину роблять Людиною. Найголовніше завдання людини - мати щиру й красиву душу, щоб бути корисним людям, а для цього потрібно бути вимогливим до себе і до своїх власних учинків.

10. Вправа «Духовність це...».

Мета: надати учасникам можливість замислитися над тим, що таке духовність; як вона впливає на формування національної свідомості.

Хід вправи

Педагог-тренер запитує в учасників:

- Як ви розумієте значення слова «духовність»?

Після короткого обговорення педагог-тренер дає визначення цього поняття.

- Щодо визначення поняття «духовність» у вчених немає одностайної думки. Кожен науковець розуміє поняття «духовність» по-різному. Поняття «духовність» завжди мало у філософії важливе значення, і відіграє визначну роль у ключових проблемах: людина, її місце й призначення у світі, зміст її буття, культура, суспільне життя. І тому такі філософи: Платон, Аристотель, Юркевич, Григорій Сковорода вважали, що поняття «духовність» є похідним від слова «дух» (лат. «spirit») та грец. «ρνευμα»), що означає рухливе повітря, повівання дихання.

На думку вчених, поняття «духовність» це категорія етики, яка визначає моральний вимір людської життєдіяльності, це живе джерело доброчесностей людини, її моральна спроможність та вища цінність.

Насамперед духовність виявляється у спрямуванні інтересів, нахилів людини на пізнання, засвоєння та створення духовних цінностей.

Далі педагог-тренер об'єднує учасників у чотири підгрупи і пропонує створити інформаційний плакат «Духовність - це.», в якому вони розкриють своє розуміння суті поняття «духовність».

На наступному етапі підгрупи презентують свої напрацювання.

Запитання для обговорення:

- Що таке духовність у вашому розумінні?
- Чи вірите ви у духовні сили українського народу? Чому?
- Чи можна бути особистістю, не будучи духовно багатою людиною?

11. Інформаційне повідомлення.

Формування національної самосвідомості починається з духовного відродження нації. Особистість повинна перебувати під постійним впливом духовної культури свого народу, своєї нації.

Отже, «духовність» - це стан внутрішнього психологічного життя людини, одна з найважливіших характеристик особистості, основу яких становлять домінуючі цінності й світосприйняття людини. Духовність відображає сформованість моральної свідомості з переважанням твердих оціночних суджень, ідеалів, національних і загальнолюдських цінностей, їхньої єдності.

Найспецифічнішими формами прояву духовності є духовні стани та почуття. Люди, які мають досвід духовних станів, стверджують, що після пережитого їх охоплювали почуття любові до всього живого, бажання творити добро. Таким чином, духовні стани стимулюють виникнення духовних почуттів (совість, провина, каяття, любов, віра, надія). Специфічною формою почуттєвого прояву духовності є емпатія, тобто здатність людини до співчуття іншій особі (істоті), бажання та вміння зрозуміти й відчувати її внутрішній світ, збагнути її цінність та неповторність, прагнення до безкорисливого задоволення її потреб та інтересів.

12. Вправа «Портрет свідомого громадянина».

Мета: формувати в учасників особистісні риси патріота України, розвивати морально-духовну культуру, прищеплювати бажання стати свідомим громадянином своєї держави, виховувати любов до свого рідного краю.

Хід вправи

Педагог-тренер зазначає:

- З точки зору видатного психолога Карла Густава Юнга, людина протягом життя постійно набуває нових знань і вмінь, досягає нових цілей і реалізовує себе більш повно, тобто прагне до «самості», яка є результатом інтеграції особистості. Кінцева мета життя (за Карлом Юнгом) - повна реалізація «Я», тобто становлення єдиного, неповторного і цілісного індивіда.

Таким чином, людина має змогу максимально реалізувати свої потенційні можливості, цей процес він назвав «самореалізацією».

- Як ви гадаєте, чи може людина самореалізуватись без любові до рідного краю? Чому?
- Як ви розумієте поняття «свідомий громадянин-патріот»?
- Що треба робити, яким бути, щоб відчутти себе справжнім патріотом своєї Вітчизни?
- Як ви гадаєте, чи притаманні вам патріотичні почуття? У чому вони проявляються?

Після обговорення педагог-тренер підсумовує:

- Дійсно, складно осмислювати такі абстрактні поняття, як любов, чесність, відданість, патріотизм. Бо, незважаючи на те, що кожен з нас більш- менш розуміє їх значення, та все одно вкладає в них щось своє. Це не річ, яку можна побачити чи помацати. Це щось невидиме, проте реально існуюче, те, що наповнює наше життя смыслом, тим самим роблячи нас людьми.

Патріотизм у найзагальнішому розуміння - це любов до Батьківщини.

Це патріотична самосвідомість, громадянська відповідальність і мужність, суспільна ініціативність і активність, готовність трудитись для розквіту Батьківщини, захищати її, підносити міжнародний авторитет.

Це - повага до Конституції, законів Української держави, прийнятих у ній правових норм, сформована потреба в їх дотриманні, висока правосвідомість.

Це досконале знання державної мови, постійна турбота про піднесення її престижу й функціонування в усіх сферах суспільного життя й побуту.

Це - повага до батьків, свого родоводу, до традицій та історії рідного народу, усвідомлення своєї належності до нього як до представника, спадкоємця й наступника.

Це - дисциплінованість, працьовитість, завзятість, творчість, почуття дбайливого господаря своєї землі, піклування про її природу, екологію.

Це фізична досконалість, моральна чистота, висока художньо-естетична вихованість.

Це - гуманність, шанобливе ставлення до культури, традицій, звичаїв інших народностей, що населяють Україну, висока культура міжнаціонального спілкування.

Далі педагог-тренер об'єднує учасників у три підгрупи й пропонує створити плакат «Портрет свідомого громадянина». Потім кожна з підгруп презентує свою роботу.

Запитання для обговорення:

- Які думки виникали у вас під час виконання цього завдання?
- Що спільного було в портретах підгруп?
- Від кого чи від чого залежить любов до рідної Батьківщини?

13. Інформаційне повідомлення.

Ми живемо не просто кожен сам по собі, а в одній державі, вільній і незалежній Україні, у суспільстві, де є свої закони, традиції, своя історія, культура, мова. Для кожної людини її рідний край - найдорожчий та наймиліший серцю. Це та земля, де

минули дитячі роки, де живуть найближчі люди. Такі почуття зрозумілі, вони природні та патріотичні.

Міра патріотизму сьогодні визначається не тим, скільки ти розмірковуєш про покращення життя, а тим скільки особисто для цього робиш. Така громадянська позиція і є істинним патріотизмом щирого вболівальника за долю любої серцю України.

III. Підбиття підсумків

Педагог-тренер пропонує кожному з учасників відповісти на запитання: що вам найбільше сподобалось сьогодні на занятті? І записати це на маленьких аркушах. Далі всі учасники по колу озвучують свої записи і прикріплюють їх на плакат «Наші очікування» із зображенням сонця, розміщуючи їх на «променях».

На завершення педагог-тренер пропонує учасникам поділитися чимось цінним - подарувати групі «частинку» однієї зі своїх цінностей. Для цього всі стають у коло, беруться за руки і закінчують фразу: «Я бажаю всім добра і готова (готовий) поділитися з вами».